

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ВОЙЧУК Максим Володимирович

УДК 332.122:330.31

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ МІСТА**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил
і регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Луцьк–2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ПАВЛІХА Наталія Володимирівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин
та управління проектами.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
КАРЛОВА Олена Анатоліївна,
Українська інженерно-педагогічна академія
Міністерства освіти і науки України,
професор кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
ЩЕГЛЮК Світлана Дмитрівна,
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долішнього НАН України»,
старший науковий співробітник сектору
просторового розвитку.

Захист відбудеться «01» лютого 2019 року о 14³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.06 у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30, ауд. 107.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за адресою: 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30 а.

Автореферат розіслано «29» грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Буняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прагматика забезпечення сталого просторового розвитку, відображена в Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020», набуває особливої актуальності як в Україні, так і в усьому світі. Проблеми й способи забезпечення високої якості та комфортності життя як головні критерії сталого розвитку локалізуються на рівні окремих населених пунктів. В умовах запровадження принципів Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку» й реалізації Угоди про асоціацію України з ЄС потребує вдосконалення система управління сталим розвитком міста на основі використання досвіду європейських країн.

Цільові орієнтири впровадження в Україні європейських стандартів життя покладено в основу керівних положень Стратегії «Україна-2020», проте в умовах реалізації реформи децентралізації влади управління сталим розвитком міста характеризується фрагментарністю та недостатньою скоординованістю. Це зумовило потребу наукового обґрунтування його організаційно-економічних засад.

Теоретико-методологічні й прикладні положення сталого розвитку розкрито в наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як Ф. Беркес, В. Вернадський, Ю. Барський, Б. Буркінський, Л. Гринів, Б. Данилишин, М. Долішній, В. Кравців, Д. Макларен, Л. Мельник, Н. Павліха, В. Павлов, С. Харічков, М. Хвесик та ін. Дослідженням проблем розвитку міст займалися В. Бабаєв, Л. Бакалова, І. Буднікевич, Г. Еверс, С. Запорожець, О. Карий, О. Карлова, Л. Керол, І. Маєргойз, З. Сіройч, Н. Фролова, Дж. Форрестер, І. Цимбалюк, Л. Шевчук, С. Шульц, С. Щеглюк й ін.

Попри значний обсяг публікацій із зазначеної вище тематики, залишаються недостатньо обґрунтованими теоретико-методичні та практичні засади управління сталим розвитком міста в умовах європейської інтеграції й реформи децентралізації. Наведені положення зумовили актуальність, наукову та практичну цінність дисертаційної роботи, основні цілі й завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Основні результати дисертаційної роботи отримано в процесі безпосередньої участі здобувача в науково-дослідній діяльності кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема науково-дослідної роботи «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації європейського вибору» (довідка № 03-28/01/3019 від 29.10.2018 р.), а також у межах виконання таких держбюджетних тем: «Єврорегіон “Буг”: передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), де дисертантом розкрито сутність і значення управління сталим розвитком міста; «Єврорегіон “Буг”: ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), у межах якої розроблено методичні підходи до діагностики управління сталим розвитком міста та проаналізовано його

ефективність; «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), де здобувачем обґрунтовано напрями вдосконалення управління сталим розвитком міста; «Регіональні ринки в умовах європейської інтеграції: механізми конкуренції та конвергенції» (державний реєстраційний номер 0118U001094), у рамках якої дисертантом надано рекомендації щодо запровадження інтегрованого управління сталим розвитком міста в умовах реалізації реформи місцевого самоврядування.

Мета й завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи – теоретико-методичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління сталим розвитком міста.

Для досягнення зазначеної мети поставлено й виконано такі завдання:

- удосконалити концептуальні засади управління сталим розвитком міста;
- розкрити досвід Європейського Союзу щодо управління сталим розвитком міста;
- розвинути методичні підходи до діагностики управління сталим розвитком міста;
- охарактеризувати регіональні передумови сталого розвитку міст України;
- провести оцінку сталого розвитку міст України;
- проаналізувати ефективність управління сталим розвитком міста;
- здійснити моделювання та визначити напрями підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста в контексті євроінтеграційних процесів;
- удосконалити механізм інтегрованого управління сталим розвитком міста в умовах реалізації реформи децентралізації;
- розробити рекомендації щодо запровадження управління проектами сталого розвитку міста.

Об’єкт дослідження – процеси організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком міста.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні засади організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком міста.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження ґрунтуються на фундаментальних положеннях економічної теорії, класичних і сучасних теоріях розвитку продуктивних сил та регіональної економіки, сталого розвитку, управління, європейської інтеграції тощо. Розроблення теоретико-методичних і прикладних засад дослідження управління сталим розвитком міста здійснено на основі системного підходу, який уможливив комплексний розгляд цих процесів.

Нами застосовано загальноприйняті в економічній науці методи: монографічний, теоретичного та порівняльного аналізу, історико-логічний – для розкриття теоретичних засад управління сталим розвитком міста (п. 1.1; 1.2); аналізу й синтезу, системно-структурний, абстрактно-логічний, статистичних групувань – для вдосконалення методичних підходів до

діагностики управління сталим розвитком міста та характеристики регіональних передумов сталого розвитку міст України (п. 1.3; 2.1); економіко-статистичний, графічний – для оцінювання сталого розвитку міст України й аналізу ефективності управління ним (п. 2.2.; 2.3); структурно-логічного аналізу та синтезу, наукового узагальнення – для обґрунтування організаційно-економічних засад удосконалення управління сталим розвитком міста (п. 3.1; 3.2; 3.3).

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі й нормативні акти Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, укази Президента України; офіційні матеріали Державної служби статистики України та її регіональних підрозділів; інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях; законодавчі й нормативні акти Європейського Союзу; електронні ресурси, представлені в мережі Інтернет; результати власних досліджень здобувача, аналітичні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів й особистий внесок дисертанта полягають у поглибленні теоретичних засад, обґрунтуванні необхідності та розробці напрямів удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком міста в умовах європейської інтеграції й реалізації реформи децентралізації.

Основні положення дисертації, які визначають її новизну та винесені на захист, полягають у такому:

удосконалено:

- концептуальні засади управління сталим розвитком міста, які, на відміну від наявних, являють собою сучасну парадигму просторової організації суспільних відносин, побудованої на засадах комплексності, міждисциплінарності й синергетики, цільовим орієнтиром яких є використання наявних і потенційних можливостей забезпечення розвитку міста, підвищення комфортності проживання в ньому, формування належного рівня якості життя теперішніх і майбутніх поколінь його мешканців;

- методичний підхід до діагностики управління сталим розвитком міста, котрий, на відміну тих, що існують, охоплює послідовну реалізацію його проведення: характеристику регіональних передумов сталого розвитку міста; його оцінку; визначення ефективності управління ним; моделювання та розробку напрямів підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста;

- організаційно-економічний механізм інтегрованого управління сталим розвитком міста, який, на відміну від інших, являє собою відкриту, динамічну інтегровану систему взаємодії суб'єктів, об'єктів і цільових орієнтирів управління, що за допомогою використання методів та інструментів, дотримання принципів дає змогу досягнути синергетичного ефекту задля створення умов сталого розвитку міста;

дістали подальший розвиток:

- оцінювання сталого розвитку міста на основі інтегрального показника, розрахунок якого ґрунтується на аналізі та систематизації часткових показників, котрі характеризують соціальну сферу, економічну й екологічну ситуації в місті;

- моделювання сталого розвитку міста, що передбачає застосування кореляційно-регресійного аналізу для побудови множинної регресійної моделі, яка дає можливість кількісно оцінити вплив розвитку соціальної сфери, економічної та екологічної ситуацій на інтегральний показник рівня сталого розвитку міста;

- наукові підходи до формування напрямів підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міст України, запровадження яких урахує європейський досвід щодо концептуальних положень і механізмів реалізації стратегії розвитку «Європа 2020»;

- науково-практичні підходи до управління проектами сталого розвитку міста та залучення джерел проектного фінансування, запровадження яких сприяє консолідації громадських ініціатив для досягнення цільових орієнтирів сталого розвитку.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня практичних рекомендацій. Прикладне значення розробки й упровадження вдосконалення організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком міста підтверджується довідками Департаменту економіки та європейської інтеграції Волинської обласної державної адміністрації (№911/01-22/2-18 від 31.10.2018 р.); Департаменту соціальної політики Луцької міської ради (№11.2-8.4/15841 від 30.10.2018 р.); Золочівської міської ради Львівської області (№139 від 31.10.2018 р.).

Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані для прийняття практичних рішень керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для опрацювання сучасних підходів до управління сталим розвитком міста.

Основні теоретичні висновки, науково-практичні рекомендації впроваджено в навчальний процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час підготовки навчально-методичних матеріалів і викладання дисциплін «Управління розвитком регіонів та територіальних громад», «Економіка регіонів», «Менеджмент та маркетинг», «Основи економічних теорій», «Управління проектами», а також у керівництві студентськими науково-дослідними роботами (№03-28/01/3018 від 29.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна праця є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі наукові результати, які викладено в роботі та винесено на захист, відображені в публікаціях. Із наукових праць, виконаних у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї й положення, котрі є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні результати, положення та висновки дослідження обговорено й схвалено на 12 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких – «Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях» (г. Симферополь, 2011 р.), «Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах» (м. Мукачеве, 2013 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (м. Луцьк, 2014 р., 2017 р.), «Управління соціально-економічними трансформаціями у сучасному місті» (м. Київ, 2018 р.), «Проблеми розвитку малих відкритих економік» (м. Житомир, 2018 р.), «Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами» (м. Луцьк, 2018 р.), «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2018 р.), «Сучасні тенденції розвитку світової економіки» (м. Харків, 2018 р.), «2nd International scientific conference on business and economics» (Tetovo, 2018 р.), «Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи» (м. Умань, 2018 р.), «Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу» (м. Луцьк, 2018 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 20 наукових праць загальним обсягом 8,11 друк. арк., із яких особисто здобувачу належить 6,87 друк. арк. Дві з них – це монографії у співавторстві, п'ять – статті у фахових наукових виданнях України, у тому числі три у тих, що включені до міжнародних науково-метричних баз даних, одна – стаття в науковому іноземному виданні, котре входить до міжнародної науково-метричної бази даних, одинадцять – публікації апробаційного характеру в українських та іноземних збірниках.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дослідження становить 211 сторінок. Робота містить 45 таблиць, 58 рисунків і 8 додатків. Список використаних джерел уключає 192 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, відображено наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, їх апробацію й особистий внесок здобувача.

У першому розділі **«Теоретико-методичні основи управління сталим розвитком міста»** розкрито концептуальні засади, досвід Європейського Союзу щодо управління сталим розвитком міста та методичні підходи до діагностики цього процесу.

Дослідження етапів формування теорій сталого розвитку дало змогу виявити зміну концептуальних підходів до процесів його забезпечення від глобального до локального рівня й закріплення ідеї сталого розвитку міста як одного з ключових пріоритетів глобальних цілей сталого розвитку 2016–2030,

затверджених конференцією ООН, що потребує гармонізації соціальних, економічних та екологічних інтересів людства.

Виявлено, що поняття «місто» широко розкрито вченими в розрізі різних галузей знань. На основі аналізу наукових підходів пропонуємо розглядати місто як просторову організацію суспільних відносин, що сформована історико-політичними та соціально-економічними передумовами, унаслідок яких створено середовище життєдіяльності людей, де зосереджено різні сфери діяльності й стилі життя. Характерними ознаками міста та його сталого розвитку є комплексність і міждисциплінарність.

У роботі визначено, що становлення концепції сталого розвитку міста зумовило формування напрямів досліджень, які з часом перетворилися в окремі галузі знань: екологія, економіка природокористування, регіональна економіка, просторова економіка, інноваційна економіка, соціальна економіка, географія, геоekonomіка, містобудування та геопланування.

Запропоновано авторське бачення концепції управління сталим розвитком міста як сучасної парадигми просторової організації суспільних відносин, побудованої на засадах комплексності, міждисциплінарності й синергетики, цільовим орієнтиром яких є використання наявних та потенційних можливостей забезпечення розвитку міста, підвищення комфортності проживання в ньому, формування належного рівня якості життя теперішніх і майбутніх поколінь його мешканців (рис. 1). В основу сталого розвитку міста покладено цільові орієнтири просторової організації суспільних відносин, що визначені Всесвітньою комісією з навколишнього середовища та розвитку, а саме: підвищення соціальних й економічних можливостей забезпечення добробуту мешканців; дотримання принципів енергоефективності міста; досягнення екологічної безпеки та раціонального природокористування; оптимальне врахування соціальних, економічних й екологічних інтересів.

В умовах реалізації Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом доведено необхідність адаптації вітчизняного механізму управління сталим розвитком міста до європейських стандартів якості життя. У цьому контексті вивчення досвіду країн Європейського Союзу щодо управління сталим розвитком міста є важливим для України в умовах імплементації комплексу заходів Європейського Союзу: Лісабонської й Гетеборзької стратегій сталого розвитку, Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку», Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020», Угоди про асоціацію з Співтовариства. Здійснено періодизацію програм Європейського Союзу щодо сталого розвитку міст, ініціативи яких зосереджені на реалізації таких стратегічних цілей, як посилення економічного процвітання й зайнятості; сприяння рівноправності, соціальній інтеграції та відродженню; ефективному управлінню містом і розширенню можливостей органів місцевої влади, захист і покращення міського середовища.

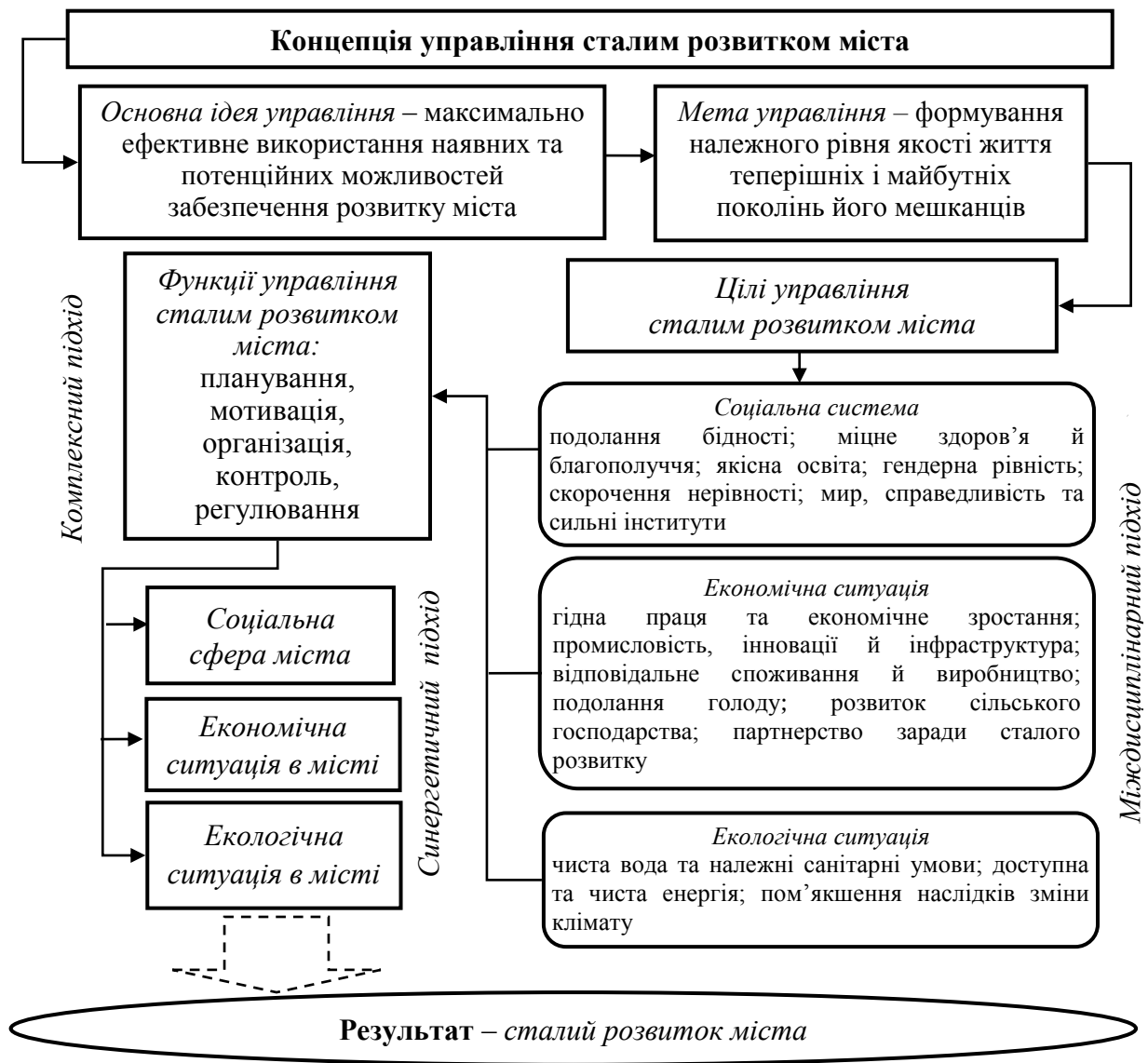

Рис. 1. Концепція управління сталим розвитком міста

*Розроблено здобувачем.

Вивчення наявних методичних підходів до діагностики управління сталим розвитком міста дало змогу виявити певні розбіжності, що свідчать про потребу їх удосконалення. У роботі запропоновано методичний підхід до діагностики управління сталим розвитком міста (рис. 2.) за допомогою виокремлення послідовних етапів, які, на відміну від інших, включають аналіз регіональних передумов сталого розвитку міста, оцінку його рівня, визначення ефективності управління ним, моделювання та розробку напрямів підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста.

Представлена в роботі методика оцінки сталого розвитку міста передбачає проведення інтегральної оцінки, в основу якої покладено розрахунок інтегрального індексу й побудову множинної регресійної моделі сталого розвитку міста, що відображає вплив факторів розвитку соціальної, економічної та екологічної ситуацій у місті на рівень його сталого розвитку (рис. 3).

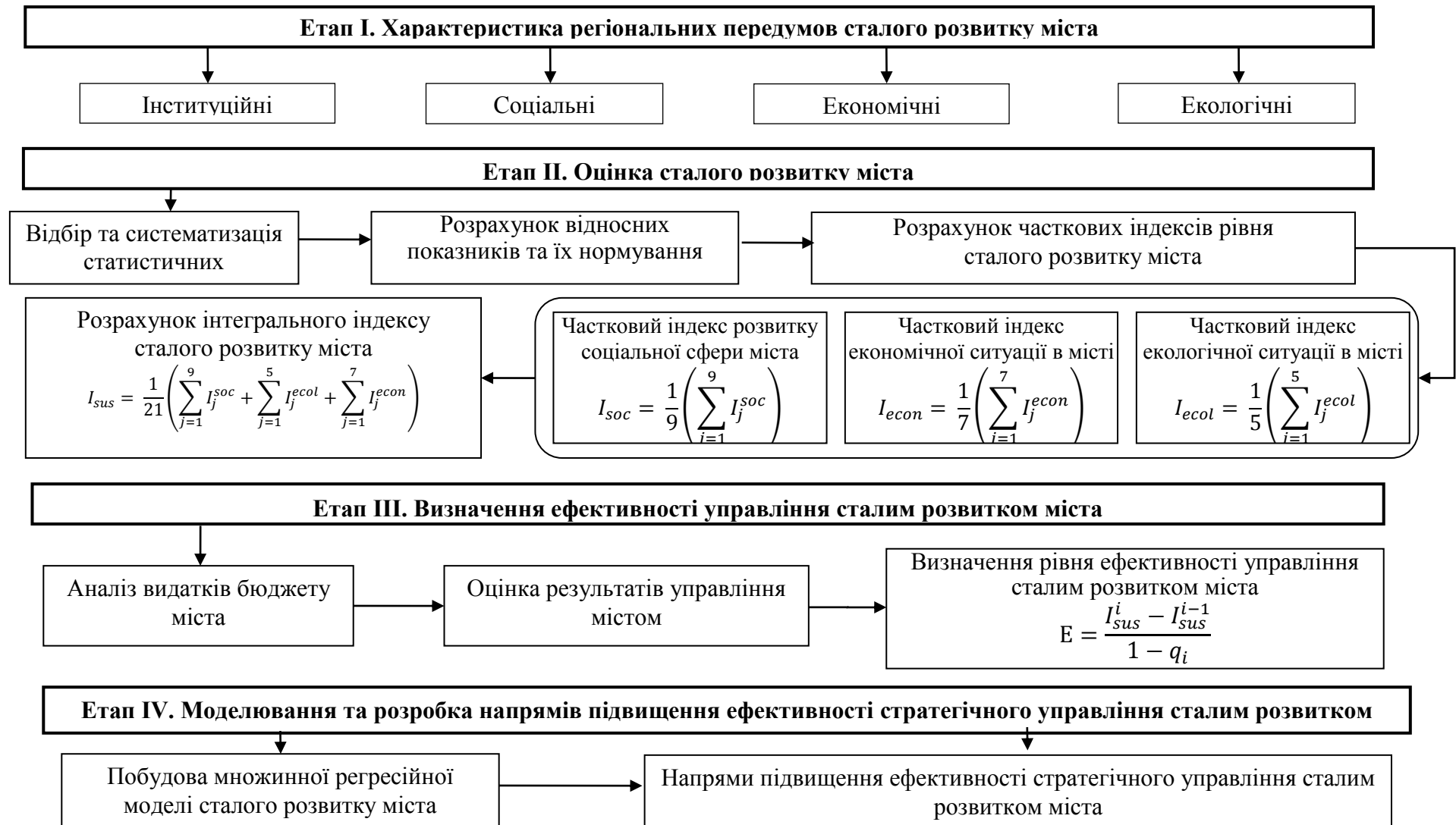

Рис. 2. Методика діагностики управління сталим розвитком міста*

* Розроблено здобувачем.

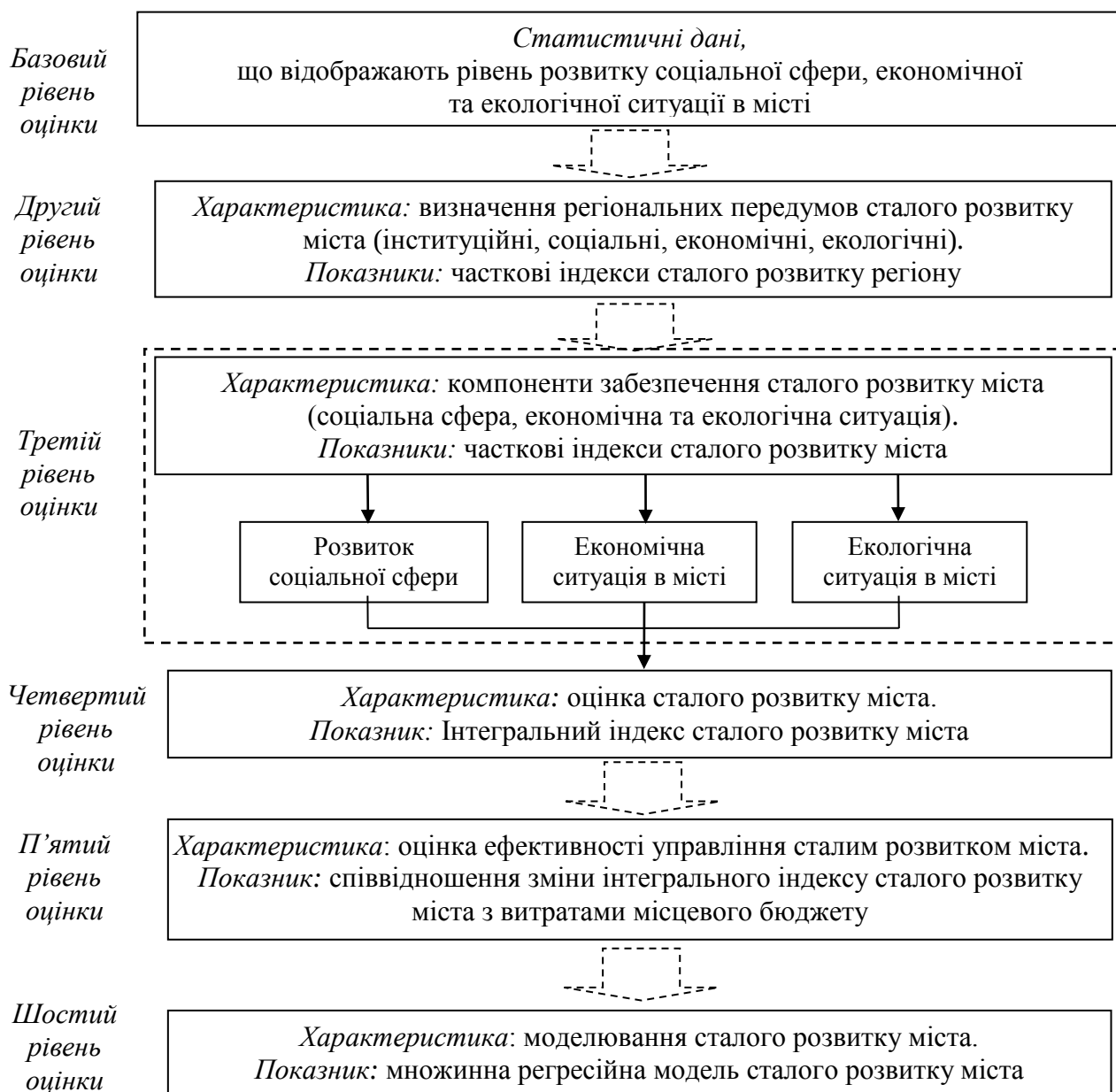

Рис. 3. Декомпозиція інтегральної оцінки сталого розвитку міста*

*Розроблено здобувачем.

У другому розділі роботи «Діагностика ефективності управління сталим розвитком міста» охарактеризовано регіональні передумови сталого розвитку міст України, зроблено його оцінку, проаналізовано ефективність управління цим процесом на прикладі міста Луцька.

Визначено, що безпосередній вплив на сталий розвиток міста чинять регіональні передумови, які згруповано в чотири групи: інституційні, соціальні, економічні, екологічні передумови. Аналіз регіональних інституційних передумов сталого розвитку міста показав потребу удосконалення інституційного середовища для забезпечення соціально-економічного розвитку і досягнення екологічної безпеки в містах України.

Для характеристики регіональних соціальних передумов сталого розвитку міст України здійснено розрахунки індексів розвитку соціальної сфери в

регіонах за 2015, 2016, 2017 рр. за такими групами індикаторів, як населення та міграція, ринок праці, доходи й умови життя, соціальна інфраструктура. За результатами рейтингування та групування регіонів України за цим показником виявлено, що в більшості регіонів України рівень розвитку соціальної сфери є задовільним.

Економічні передумови сталого розвитку міст України схарактеризовано за такими груповими індикаторами, як ціни, капітальні інвестиції, діяльність підприємств, торгівля. За результатами розрахунків індексів розвитку економічної ситуації в регіонах України за 2015, 2016, 2017 рр. стало можливим визначення регіональної диференціації, що свідчить про неоднорідність економічних передумов для забезпечення сталого розвитку в містах України.

Для характеристики регіональних екологічних передумов сталого розвитку міст здійснено розрахунки індексів розвитку екологічної ситуації в регіонах України за 2015, 2016, 2017 рр., в основу чого покладено визначення таких індикаторів, як відходи, забруднення атмосферного повітря, витрати на охорону навколишнього природного середовища. Аналіз уможливив виявлення несприятливої екологічної ситуації в регіонах України для забезпечення сталого розвитку міст.

За результатами розрахунків інтегрованих індексів, що характеризують регіональні передумови сталого розвитку міст в Україні, за 2015, 2016, 2017 рр. визначено їх суттєву регіональну диспропорцію (рис. 4).

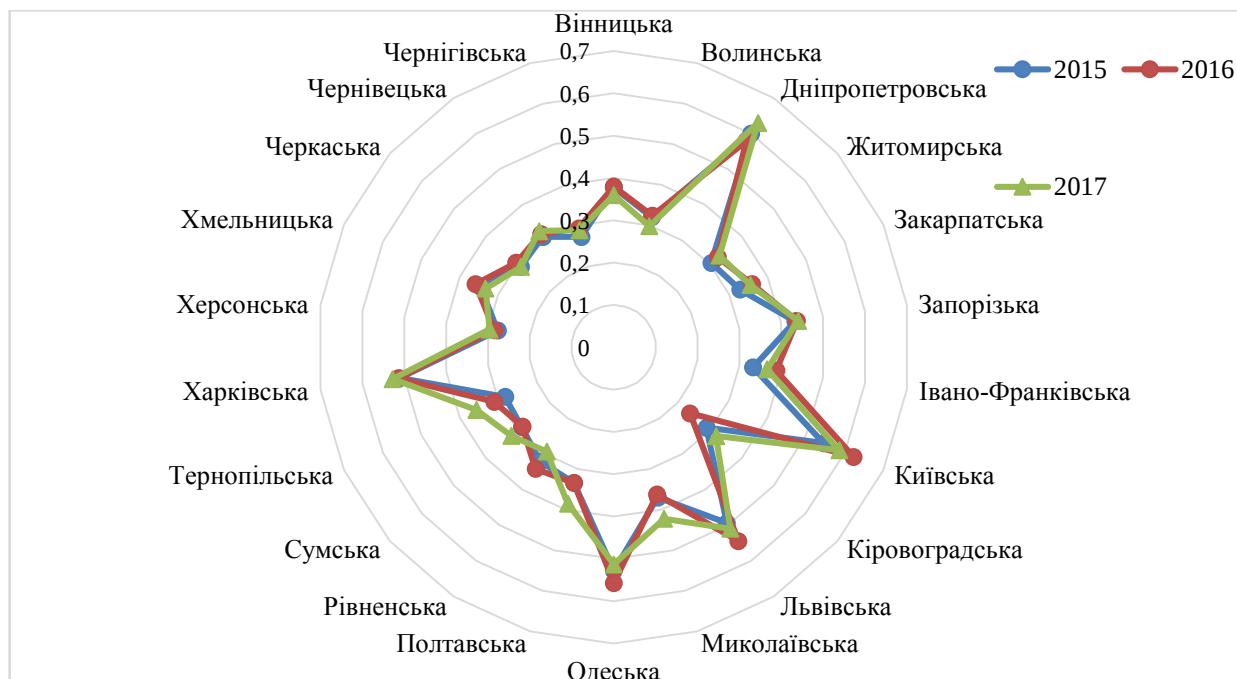

Рис. 4. Регіональна диференціація передумов сталого розвитку міст в Україні за інтегральним індексом

*Без урахування тимчасово окупованих території АР Крим, Донецької та Луганської областей);

** розраховано дисертантом.

Оцінку сталого розвитку міст України здійснено на рівні адміністративних центрів, розвиток яких розглядається крізь призму регіональної економіки й формування регіональної системи розселення.

Проведено рейтингову оцінку сталого розвитку адміністративних центрів України в розрізі часткових індикаторів, зокрема розвитку соціальної сфери, економічної та екологічної ситуацій у них, що сприяло виявленню суттєвої асиметрії їх розвитку (табл. 1).

Таблиця 1

Інтегральний та часткові індекси сталого розвитку міст України

Місто	Частковий індекс розвитку соціальної сфери міста		Частковий індекс економічної ситуації в місті		Частковий індекс екологічної ситуації в місті		Інтегральний індекс сталого розвитку міста		Рівень сталого розвитку міста
	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	значення	рейтинг	
Київ	0,7196	1	0,7901	1	0,7980	1	0,7618	1	Відносно високий
Харків	0,4555	2	0,2288	4	0,6718	3	0,4232	2	Достатній
Одеса	0,3880	4	0,1643	13	0,5982	8	0,3727	3	Недостатній
Дніпро	0,4468	3	0,2467	3	0,4216	20	0,3688	4	
Львів	0,3804	5	0,1619	14	0,6384	4	0,3653	5	
Ів.-Франківськ	0,2920	7	0,1995	6	0,6065	5	0,3210	6	Задовільний
Кропивницький	0,2608	15	0,2076	5	0,6030	6	0,3120	7	
Вінниця	0,3070	6	0,1707	10	0,5633	16	0,3082	8	
Полтава	0,2871	9	0,1467	17	0,5924	12	0,3057	9	
Житомир	0,2715	13	0,1823	8	0,5920	13	0,3053	10	
Херсон	0,2740	11	0,1680	12	0,5937	11	0,3020	11	
Миколаїв	0,2203	20	0,1082	19	0,6925	2	0,2912	12	Низький
Чернівці	0,2714	14	0,1505	16	0,5938	10	0,2911	13	
Ужгород	0,2918	8	0,1042	21	0,6026	7	0,2892	14	
Хмельницький	0,2822	10	0,1152	18	0,5962	9	0,2857	15	
Чернігів	0,2427	19	0,1686	11	0,5605	17	0,2812	16	
Запоріжжя	0,2444	17	0,3152	2	0,2484	22	0,2729	17	
Черкаси	0,1884	21	0,1914	7	0,5408	18	0,2586	18	
Луцьк	0,2532	16	0,0672	22	0,5828	14	0,2557	19	
Тернопіль	0,2727	12	0,1577	15	0,3936	21	0,2552	20	
Суми	0,1823	22	0,1759	9	0,5408	19	0,2540	21	
Рівне	0,2075	20	0,1060	20	0,5821	15	0,2491	22	

**Розраховано дисертантом.*

Результати аналізу показали, що місто Луцьк за інтегральним індексом потрапляє в групу міст із низьким рівнем сталого розвитку, тому рекомендації щодо вдосконалення організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком, розроблені за його матеріалами, можуть бути використані для інших міст України з врахуванням їхніх регіональних особливостей (рис. 5).

Аналіз ефективності управління сталим розвитком міста проведено на прикладі Луцька за допомогою оцінки основних видатків його бюджету за такими напрямками, як розвиток соціальної сфери, економічна та екологічна ситуації в місті.

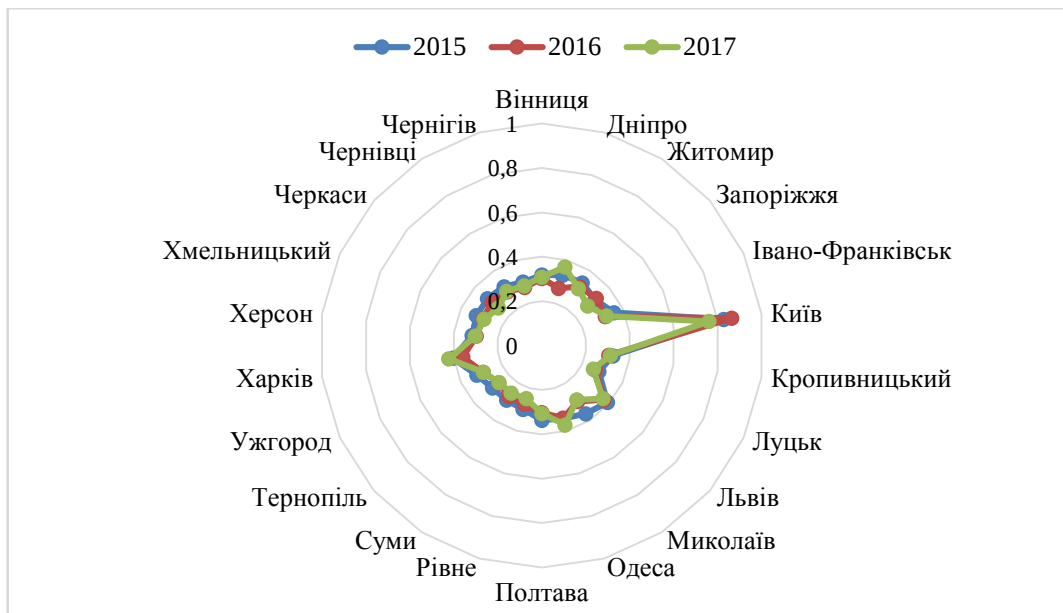

Рис. 5. Індекс сталого розвитку міст України

*Без урахування тимчасово окупованих території АР Крим, Донецької та Луганської областей;

* розраховано дисертантом.

Показник оцінки ефективності коливається в проміжку $-1 \geq E \leq 1$. За результатами розрахунків його значення для міста Луцька станом на 2017 р. – $E = -0,0241$, що свідчить про відсутність дієвого механізму управління сталим розвитком міста.

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-економічного забезпечення управління сталим розвитком міста» здійснено моделювання та визначено напрями підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста в контексті євроінтеграційних процесів, розроблено механізм інтегрованого управління сталим розвитком міста в умовах реалізації реформи децентралізації, надано рекомендації щодо запровадження управління проектами сталого розвитку міста.

За допомогою кореляційно-регресійного аналізу визначено вплив часткових індексів розвитку соціальної сфери (I_{soc}), економічної (I_{econ}) й екологічної (I_{ecol}) ситуацій на інтегральний показник сталого розвитку міста (I_{sun}).

Таблиця 2

Кореляційний взаємозв'язок на основі даних інтегрального аналізу

Зміст взаємозв'язку	Регресійна залежність	Складові рівняння
Вплив соціальної сфери на сталий розвиток міста	$y = 1,0402x - 0,0308$; $R^2 = 0,9048$	y – інтегральний індекс сталого розвитку міста (I_{sun}); x – індекс розвитку соціальної сфери міста (I_{soc})
Вплив економічної ситуації на сталий розвиток міста	$y = 1,1966x - 0,1911$; $R^2 = 0,8093$	y – інтегральний індекс сталого розвитку міста (I_{sun}); x – індекс економічної ситуації в місті (I_{econ})
Вплив екологічної ситуації на сталий розвиток міста	$y = 0,5355x + 0,3998$; $R^2 = 0,2810$	y – інтегральний індекс сталого розвитку міста (I_{sun}); x – індекс екологічної ситуації в місті (I_{ecol})

*Побудовано дисертантом.

Опираючись на статистичні дані за 2017 р., ми побудували множинну регресійну модель сталого розвитку міста (формула 1):

$$I_{sun} = -0,006 + 0,464I_{soc} + 0,335I_{econ} + 0,213I_{ecol}. \quad (1)$$

За результатами проведених розрахунків визначено, що найбільший вплив на сталий розвиток міста чинить розвиток соціальної сфери. Так, зміна часткового індексу, що характеризує її на 1 %, спричинить зміну сталого розвитку на 0,4641 %.

У контексті імплементації угоди про асоціацію між Україною та ЄС і з огляду на потребу створення сприятливих передумов для сталого розвитку міст, у країні розроблено напрями підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міст. Серед них – імплементація принципів стратегічного управління розвитком міста відповідно до ключових пріоритетів регіональної політики Європейського Союзу; децентралізація державного управління й розвиток територіальних громад; використання методології управління проектами та програмами сталого розвитку міста; підвищення ролі соціальної відповідальності бізнесу; дотримання принципів екологічної відповідальності й розвиток зеленої економіки.

Обґрунтовано, що застосування інтегрованого підходу під час здійснення управління сталим розвитком міста в умовах реалізації реформи децентралізації дасть змогу підвищити ефективність виконання стратегічних завдань, спрямованих на соціально-економічне зростання й досягнення екологічної рівноваги, покращення якості життя населення в місті. Це можливо завдяки інтеграції зусиль суб'єктів управління в процесі реалізації взаємоузгоджених цілей і дій; інтеграції об'єктів управління та цільових орієнтирів на основі отримання синергетичного ефекту від цього (рис. 6).

Рис. 6. Механізм інтегрованого управління сталим розвитком міста

*Розроблено дисертантом.

Доведено доцільність застосування методологій управління проектами для досягнення цілей сталого розвитку міста. Здійснення класифікації проектів сталого розвитку міста дасть змогу виявити їх багатofункціональність і різноманіття зацікавлених сторін. Установлено, що в умовах дефіциту бюджетних коштів для розробки й реалізації проектів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку міста, можуть бути залучені громадські бюджети та гранти як джерела проектного фінансування. Для створення сприятливих умов консолідації громадських ініціатив обґрунтовано доцільність створення при міській раді консультативно-дорадчої структури.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нові наукові підходи до виконання актуального науково-практичного завдання, яке полягає в поглибленні теоретико-методичних засад, розробленні напрямів удосконалення організаційно-економічного забезпечення сталого розвитку міста. Узагальнення та систематизація результатів дослідження дали підставу сформулювати такі висновки:

1. Концепція управління сталим розвитком міста еволюціонувала від монографічних досліджень середини ХХ ст. до міждисциплінарних прикладних на початку ХХІ ст. та перебуває в центрі уваги науковців. В основу цієї концепції покладено синергетичний підхід, який полягає в наявності міжсередовищних інтеграційних закономірностей самоорганізації розвитку міста як складної соціо-економіко-екологічної системи. Застосування комплексного підходу до управління сталим розвитком міста дає змогу забезпечити узгодженість у часі, скоординованість за напрямками реалізації функцій управління й способів просторової організації суспільних відносин.

2. Установлено, що для досягнення перспектив сталого просторового розвитку міст в Україні в умовах реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом особливо цінним є досвід співтовариства щодо управління сталим розвитком міста. Імплементація в Україні комплексу заходів Європейського Союзу – Лісабонської та Гетеборзької стратегій сталого розвитку, Лейпцизької хартії «Міста Європи на шляху сталого розвитку», Стратегії розумного, сталого та всеохоплюючого зростання «Європа 2020», Угоди про асоціацію з Європейським Союзом – сприятиме використанню наявних і потенційних можливостей забезпечення розвитку міста, підвищенню комфортності проживання в ньому, формуванню належного рівня якості життя теперішніх та майбутніх поколінь його мешканців.

3. Для подальшого розвитку методичних підходів до оцінки сталого розвитку міста запропоновано враховувати систему групових і часткових показників, що характеризують стан соціальної сфери, економічної та екологічної ситуацій у місті. Доведено, що застосування запропонованої методики діагностики сталого розвитку міста на основі розрахунку інтегрального показника дасть змогу визначити рейтинг регіону; а оцінка результатів управління сталим розвитком міста – рівень ефективності управління цим процесом. Отримані результати можуть бути враховані для

розробки напрямів підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста.

4. Здійснення діагностики сталого розвитку міста дало підставу визначити регіональні передумови його забезпечення: інституційні, соціальні, економічні, екологічні. Аналіз регіональних інституційних передумов сталого розвитку міста доводить необхідність удосконалення структури інституційних відносин у напрямі підвищення якості життя населення та збереження довкілля в містах України. Визначено задовільний рівень розвитку соціальної сфери й установлено суттєві відмінності в стані економічної та екологічної ситуацій у регіонах України. Це характеризує несприятливість наявних соціальних, економічних й екологічних передумов для сталого розвитку міст у країні.

5. На основі інтегрального індексу проведено аналіз стану соціальної сфери, економічної та екологічної ситуацій, що дало підставу здійснити рейтингову оцінку міст України й визначити їх групи із відносно високим, достатнім, недостатнім, задовільним та низьким рівнями сталого розвитку. Простежено, що найбільша кількість міст потрапляє в останню групу, котра характеризується незадовільним станом розвитку соціальної сфери, несприятливими економічною й екологічною ситуаціями. Виявлено значну асиметрію сталого розвитку міст України, котру потрібно враховувати для розробки моделей управління їх сталим розвитком.

6. У роботі визначено показники ефективності управління соціальною сферою, економічним розвитком, екологічною ситуацією та сталим розвитком міста загалом за 2015, 2016, 2017 рр. Простежено від'ємні значення більшості показників, що потребує врахування в процесі прийняття органами місцевого самоврядування управлінських рішень, пов'язаних із покращенням якості й комфортності життя в місті. Оцінка ефективності управління сталим розвитком міста Луцька дала змогу визначити загальні проблеми, що характерні для інших міст України, і специфічні. Їх виявлення та розв'язання є нагальною потребою для забезпечення сталого розвитку міст в умовах реалізації реформи децентралізації.

7. Для оцінки впливу факторів на сталий розвиток міст в Україні запропоновано проведення кореляційно-регресійного аналізу. Опираючись на наявні статистичні дані й методику цього аналізу, побудовано множинно-регресійну модель сталого розвитку міст. За результатами проведених розрахунків визначено, що найбільший вплив на процеси забезпечення сталого розвитку чинить соціальна сфера міста. Застосування запропонованої моделі дає змогу прогнозувати подальші зміни рівня сталого розвитку та, враховуючи їх відповідні стратегічні управлінські рішення.

Визначено, що напрямами вдосконалення стратегічного управління сталим розвитком міст в Україні з огляду на європейський досвід щодо реалізації Стратегії «Європа 2020» є імплементація принципів стратегічного управління розвитком міста відповідно до ключових пріоритетів регіональної політики Європейського Союзу; децентралізація державного управління й розвиток територіальних громад; використання методології управління проектами та програмами сталого розвитку міста; підвищення ролі соціальної відповідальності бізнесу; дотримання принципів екологічної відповідальності й

розвиток зеленої економіки. Їх реалізація сприятиме досягненню європейських стандартів комфортності та якості життя населення.

8. Запропоновано застосування інтегрованого підходу під час здійснення управління сталим розвитком міста, що передбачає інтеграцію зусиль суб'єктів управління в процесі реалізації взаємоузгоджених цілей і дій; інтеграцію об'єктів управління – соціальної, економічної, екологічної складових частин сталого розвитку; інтеграцію цільових орієнтирів, досягнення яких за умов використання наявних ресурсів дасть змогу отримати синергетичний ефект.

9. Розроблено рекомендації щодо запровадження управління проектами сталого розвитку міста, які класифікуються за ознаками сфери дії, масштабу, суб'єктів реалізації, джерел фінансування. Відзначено їх багатофункціональність та різноманіття зацікавлених сторін. Виявлено роль громадських бюджетів і грантів в умовах дефіциту бюджетних коштів для розробки й реалізації проектів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку міста. Із метою організаційної та ресурсної підтримки цих проектів запропоновано створення консультативно-дорадчої структури – Ради стратегічного планування й розвитку міста.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових виданнях

та виданнях, внесених до наукометричних баз даних:

1. Войчук М. В. Особливості формування внутрішньої системи екологічного менеджменту в країнах-членах Європейського Союзу в умовах інтеграції. *Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія*. 2013. № 7 (186). С. 67–74 [фахове видання]. (0,39 друк. арк.).

2. Войчук М. В. Зміст та роль екологічно спрямованої діяльності в умовах становлення зеленої економіки. *Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції*: зб. наук. праць. Рівне: НУВГП. 2013. Вип. XIX (№ 1). С. 177–184 [фахове видання]. (0,38 друк. арк.).

3. Войчук М. В. Напрямки підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста в контексті євроінтеграційних процесів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. № 3. Ч. 2. С. 33–37 [фахове видання, *Index Copernicus*]. (0,68 друк. арк.).

4. Войчук М. В., Павліха Н. В. Концептуальні засади управління сталим розвитком міста в умовах європейської інтеграції та реалізації реформи децентралізації: *Регіональна економіка: наук.-практ. журн.* 2018. С. 29–36 [фахове видання, *Index Copernicus*]. *Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз регіональних передумов сталого розвитку міста, проведено аналіз ефективності управління сталим розвитком міста (на матеріалах міста Луцьк)* (0,74 друк. арк., особистий внесок дисертанта – 0,40 друк. арк.).

5. Войчук М. В. From sustainability to smartness: evolution of the European regional policy in the field of city development: *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*: зб. наук. праць. 2018. С. 49–56 [фахове видання, *Index Copernicus*]. (1,25 друк. арк.).

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

6. Voichuk Maksym. Integration component of environmental management: geo-economic aspect. *Region and regionalism*. No. 11. Vol. 2. Lodz-Opole: Wydawnictwo Instytut Slaski Sp. Z o.o., 2013. P. 81–86. (0,32 друк. арк.).

7. Voichuk Maksym. Policy of single environmental market of European Union: on national and supranational level. *Economic and Regional Studies. Studia Ekonomiczne i Regionalne. Pope John Paul II State School of Higher Education in Biala Podlaska*. Biala Podlaska, 2014. Vol. 7. No. 4. P. 73–85 [Index Copernicus]. (1,6 друк. арк.).

Розділи у колективних монографіях:

8. Войчук М., Павліха Н. Особливості ринкової трансформації України. *Європейська інтеграція: досвід Польщі та України*: кол. моногр./за заг. ред. Н. В. Павліхи. Wydawca: Zarząd Regionu Środkowowschodniego NSZZ «Solidarność». Druk: Drukarnia Kolor Lublin, 2013. С. 106–112. *Особистий внесок здобувача: визначено засади інтегрованого управління ринковими процесами*. (0,38 друк.арк., особистий внесок дисертанта – 0,18 друк. арк.).

9. Voichuk M., Pavlikha N., Kolomechiuk V. Leipzig Charta: Sustainable city development for smart future perspective in European Union. *The economy of Bulgaria and the European Union in the global world: Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in Bulgaria and in the EU*. Collective Monographs of Scientific Articles. Sofia: UNSS, 2018. P. 117–126. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано основні засади, проблеми та перспективи інтегрованого управління містом*. (0,58 друк. арк., особистий внесок дисертанта – 0,19 друк. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Войчук М. Екологічна стандартизація в контексті сталого розвитку прикордонних територій: гео економічний аспект. *Организационно-экономические проблемы регионального развития в современных условиях*: материалы междунар. науч.-практ. конф. молодых ученых, аспирантов и студентов. 29 апр. 2011 р., г. Симферополь: Таврический нац. ун-т. им. В. И. Вернадского, 2011. С. 56-59. (0,17 друк. арк.).

11. Войчук М. В. Особливості розвитку системи екологічного маркетингу в умовах становлення екологічно збалансованої економіки. *Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах*: матеріали II-ї всеукр. наук.-практ. конф. 15–16 берез. 2013 р. Мукачево: Мукачівський держ. ун-т. 2013. С. 142–144. (0,13 друк. арк.).

12. Войчук М. В. Зайнятість у структурі екологічного ринку як соціальний аспект розвитку екологічно збалансованої економіки. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і аспірантів. 14–15 трав. 2014 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т. імені Лесі Українки, 2014. Т. 2. С. 96–98. (0,14 друк. арк.).

13. Войчук М., Коломечук В. Управління трансформаційними проектами в сучасному місті: європейський досвід. *Управління соціально-економічними трансформаціями у сучасному місті*: тези наук.-практ. Інтернет-конф. 27 лют. 2018 р. Київ: КУБГ. 2018. С. 5–7. *Особистий внесок здобувача: проаналізовано підходи до стратегічного управління розвитком міста*. (0,14 друк. арк., особистий внесок дисертанта – 0,07 друк. арк.).

14. Войчук М., Павліха Н. Місце та роль соціальної відповідальності бізнесу в структурі міського розвитку. *Проблеми розвитку малих відкритих економік*: матеріали виступів Всеукр. форуму з проблем міжнар. екон. відносин

(в онлайн-форматі). 18 квіт. 2018 р. Житомир: ЖДТУ, 2018. С. 87–91. *Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз співвідношення соціальної відповідальності бізнесу та політики міського розвитку. (0,3 друк. арк., особистий внесок дисертанта – 0,15 друк. арк.).*

15. Войчук М. Інструменти інтегрованого стратегічного управління міським розвитком. *Сучасні тренди підготовки фахівців з управління проектами та програмами*: матеріали підсумкової наук.-практ. конф. 23 квіт. 2018 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т. імені Лесі Українки, 2018. – С. 77–82 (0,31 друк. арк.).

16. Войчук М. Методи проектного менеджменту в структурі системи управління сталим розвитком міста. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Кривий Ріг: Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган- Барановського, 2018. С. 139–142. (0,2 друк. арк.).

17. Войчук М. Acquis URBAN: досвід та перспективи сталого розвитку європейських міст. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки*: Зб. матеріалів X Міжнар. наук.-практ. конф. 18 трав. 2018 р. Харків: ХНАДУ, 2018. С. 120–121. (0,24 друк. арк.).

18. Voichuk M., Pavlikha N., Tsymbaliuk I., Kolomechiuk V. City marketing as the integrated development instrument: sustainable development and smart growth. *2nd International scientific conference on business and economics (ISCBE'18)*. May 25, 2018. Tetovo: South East European University. 2018. P. 32. *Особистий внесок здобувача: запропоновано використання маркетингу інструменту як інтегрованого управління (0,036 друк. арк., особисто автора – 0,008 друк. арк.).*

19. Войчук М. В. Інтегрований підхід до управління сталим розвитком міста: європейський контекст. *Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. 19 черв. 2018 р. Умань, 2018. С. 187–189. (0,15 друк. арк.).

20. Войчук М. Місце та роль управління проектами в процесі сталого розвитку. *Сучасні тренди міжнародних економічних відносин & Управління проектами Європейського Союзу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 20–22 верес., 2018 р. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. С. 41–43. (0,11 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Войчук М. В. Організаційно-економічні засади управління сталим розвитком міста. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2018.

У дисертації розвинуто теоретико-методичні засади сталого розвитку міста. Розглянуто досвід Європейського Союзу щодо управління сталим розвитком міста. Удосконалено методичний підхід до його діагностики.

Здійснено аналіз регіональних передумов сталого розвитку міст України. Проведено його рейтингову оцінку в розрізі часткових індикаторів, зокрема тих, що характеризують розвиток соціальної сфери, економічну та екологічну ситуації в місті. Результати розрахунків дали змогу виявити асиметричність сталого розвитку міст в Україні. Проаналізовано ефективність управління сталим розвитком міста на прикладі Луцька.

Проведено моделювання сталого розвитку міст в Україні. Визначено напрями підвищення ефективності стратегічного управління сталим розвитком міста з урахуванням європейського досвіду. Запропоновано механізм інтегрованого управління сталим розвитком міста в умовах реалізації реформи децентралізації. Розроблено рекомендації щодо запровадження управління проектами сталого розвитку міста.

Ключові слова: місто, регіон, сталий розвиток міста, управління сталим розвитком міста, механізм інтегрованого управління.

АННОТАЦИЯ

Войчук М. В. Организационно-экономические основы управления устойчивым развитием города. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика. – Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2018.

В диссертации раскрываются теоретико-методические основы устойчивого развития города. Рассматривается опыт Европейского Союза по управлению устойчивым развитием города. Усовершенствован методический подход к диагностике управления устойчивым развитием города.

Осуществляется анализ региональных предпосылок устойчивого развития городов Украины. Проводится рейтинговая оценка устойчивого развития городов Украины в разрезе частных индикаторов, в частности, характеризующих развитие социальной сферы, экономическую и экологическую ситуацию в городе. Результаты расчетов позволили выявить асимметричность устойчивого развития городов Украины. Анализируется эффективность управления устойчивым развитием города на примере Луцка.

Проводится моделирование устойчивого развития городов в Украине. Определяются направления повышения эффективности стратегического управления устойчивым развитием города с учетом европейского опыта. Предлагается механизм интегрированного управления устойчивым развитием города в условиях реализации реформы децентрализации. Даются рекомендации по внедрению управления проектами устойчивого развития города.

Ключевые слова: город, регион, устойчивое развитие города, управление устойчивым развитием города, механизм интегрированного управления.

SUMMARY

Voichuk M. V. The Organizational and Economical Principles of the Governance of Sustainable Urban Development – Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.05 – Development of Productive Forces and Regional Economy. – Lesya Ukrainka Eastern European National University, Lutsk, 2018.

At the thesis theoretical and methodological principles of sustainable urban development are developed. Conceptual principles of governance of sustainable urban development are discovered, which, unlike the present ones, are a modern paradigm of spatial organization of social relations based on the principles of complexity, interdisciplinarity and synergetics, the target orientation of which is the

use of existing and potential opportunities for the urban development, it, forming an appropriate level of life quality for present and future generations of its inhabitants. The experience of the European Union in the field of governance of sustainable urban development is considered. The methodical approach to the diagnostics of governance of sustainable urban development is improved, which, in contrast to the available ones, covers the consistent implementation of its conduct: a description of the regional preconditions for sustainable urban development; assessment of sustainable urban development; determining the effectiveness of its governance; modeling and development of directions for increasing the effectiveness of strategic governance of sustainable urban development.

The analysis of regional preconditions of sustainable urban development in Ukraine is carried out. It is determined that regional preconditions prevail on the direct influence on the sustainable urban development, which are grouped into four groups – institutional, social, economic, and environmental preconditions. The estimation of the sustainable urban development of Ukraine on the basis of the integral indicator, the calculation of which is based on the analysis and systematization of partial indicators characterizing the social sphere, economic and environmental situation in cities. The results of the calculations have revealed the asymmetry of sustainable urban development in Ukraine. An analysis of the effectiveness of the governance of sustainable urban development was conducted on the example of Lutsk by means of estimation of the main expenditures of the city budget in such directions as: development of social sphere, economic and ecological situation in the city. The efficiency indicator varies in the interval $-1 \geq E \leq 1$, according to the results of calculations, its value for Lutsk as of 2017 is $E = -0,0241$, which indicates the absence of an effective mechanism for governance of sustainable urban development.

The simulation of sustainable urban development in Ukraine, which involves the use of correlation-regression analysis for constructing a multiple regression model, which enables to quantify the impact of the development of the social sphere, economic and environmental situations on the integral indicator of the level of sustainable urban development. The scientific approaches to the formation of the directions of increasing the effectiveness of strategic governance of sustainable urban development in Ukraine, the introduction of which takes into account European experience on the conceptual provisions and mechanisms for implementing the Europe 2020 strategy, are identified. The organizational and economic mechanism of integrated governance of sustainable urban development is proposed, which, unlike existing ones, is an open, dynamic, integrated system of interaction of subjects, objects and target governance guidelines, which, by means of the use of methods and tools, observance of the principles allows achieving synergetic effect in order to create conditions for sustainable urban development. The scientific-practical approaches to the project management in the field of sustainable urban development and the attraction of sources of project financing, the introduction of which promotes consolidation of public initiatives for achievement of the targets of sustainable development, is developed.

Key words: city, region, sustainable urban development, governance of sustainable urban development, integrated governance mechanism.

Підписано до друку 28.12.2018 р. Формат 60×84 1/4. Папір офсетний.
Друк на різнографі. Обсяг 0,9 ум. друк. арк., 0,9 обл.-вид. арк.
Наклад 100 пр. Зам. 36. Виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).